

"Санта олох" РИХ ГУ.

ЫТЫКТЫР БӨДӨН СУРУЙААЧЧЫБЫТ

Ар-лах хөгжүүлээд Дьусу-
усхай куорамса хэвэр сэрэгтэх-
палта, биер дойдуулахыг үзэ-
туттар суруйаачыбыт Семен
Андреевич Попов-Сэмэн Туу-
дэныгээр ыалдыттата олорон:
"Бу, Байбаал, бэйни биер тала-
аппах үзэ-туттар суруйаачы-
быт, Мискин Федосеевич Довр-
дуурап сүүс сваһыгар аман кы-
нэгэ хомуйан сөгөрөн таһааттар-
дым", -диги-диги "Бөгөөд" кынып-
кыһагыгар бичэгтэгэн таһыс-
быт "Олох кыһаастар кыымна-
ра" дигэн тупсарай оноруулаах
кыныпны аныбал суруктаах тут-
таран кыбыта.

Дво, хачны бидни Чуратчы-
лар бѣлр бѣдѣн суруйааччыыг,
олух ырахан аскуллатын этни-
кн-хааныан бѣлгит ытык
кѣлбѣтѣгѣр, Михаил Федосее-
вич Догордуурапка, тѣрѣбѣтѣ
сүүс саалын бѣлѣзтѣнѣр
үөрүүдѣх күүнүгѣр уѣскулубат
үгѣ бѣлѣт сѣтѣлѣбѣтѣ.

Кыргыздар суруйлааччы араас кэмизгэ суруйбут, күн бүтүн дагыны байсалдын актуальностарын, литератураларын уус-ураннарын сүтүрбөт колхозинер уонна "Айыалдан" дээн драматическая трагедията бөчөттөмизинтер. Мин, арааһа, бастаан кылгаска уоргоно киирээрин сыйдан быһылааҕа, Чурапчыта таайым, поэт А.С. Бродниковтаахха күүлэйдир киирибитим. Билетин урукку эргэ пошта минитур турар үс маан этэстөх дыахтар сарайдарын онугутар мунукка, Чурапчытаагы кырааны үөрэтэр музей дыахт баара Дьонум ол киирө сырыттаахпына музейи көрдөрө илдьэ бара сылдыбыттар, биллэн турар очкуотугу тыа сириг өртүтүр музей ураты улахан сөүлүр өйдөбүл хаалтарбыта. Онно мин аан бастаан Михаил Федосеевич Дорждугурабы көрбүтүм, ыһрыһах көрүгүтөх интеллигентнай борт мааны жэһисни "суруйлааччы Мэхээтэ Дорждугура" диэбиттарын ыраактан убаасты уонна толло көрөн тууардаахпын.

Мия очикларго хаттан били-
ахтиний, репрессия сыларыгар
сымаклары бөлүлгөн хаалыла
сыйды-ыгыт, окуралар үөрэмө-
төх буулан баран байытан багы-
тын, ураты дүккүсүрүмөң суру-
гу-бөлүтү байыткан улахан айар
үлүшүг, суруулачыгы буула

үүсэмүт киһини.

Кинесэр хэлүгэ дэон байдалара ураты сырдыкка, нэрэгэр дуулуфар айар үлэнг, сахалыи уус-ураи литератүрунани ужуугуайн туран даярыктаниан өрө тушуттарын түмүгэр сүруйар зийгэр байлаларын сүнгэгт-оспот бэлэи суолларын хаалларбыг үтүө өгөлөөхтөр.

Ол курдук огчотоору камга, Чурагчыга саха бидилилэх суруйааччылара Дьуон Дьантылы, Алексей Бродников, Феоктист Софронов, Иван Федосеев-Доос, прозаисттар Михаил Доврдуурап, Н.Н.Пашов-Тыаһыт, Болот Боотур алараллоро, үлэлииллэри. Саха биир бэдэн суруйааччыта И.Е.Федосеев-Доос ол кэм маннык ахтан-саһаан суруйан турардаах: "Чурагчы суруйааччылара уонна суруйа ситылар дьонноро дөрүл-дүрүт Мэхом-Доврдуураптаахха түмэни ахтыллиммытын таһаарынарбыт, литература туһунан кэпсээн тэрибиг" дигэн.

Дээдхи курдук, Чурагтай сирээр-уотугар айар дэхи шигшэ-лэн тахалларыгар Миссиа Фидосеевич үтүө эйгээс үөсүөһүнүн түмүгүр, кини көлүгүн суруйааччылар биэр кэмтэ үүнэн-сайдан тахсан. Саха сирин билишэх суруйааччыларга буол-буттара киниэхэ сэгээрдэр.

Михаил Федосеевич Догурдурап-Мина Базарьскый дээн аатынан литературага айар үлэтин сатирикескый хоһооннору, фельетоннары суруйуунан 30-с сыллартан садалаабыта. Колон айар үлэтин бүртэ көксөэннэринэр, сөһөннэринэр көспүтэ ону таһынан пьесалары суруйар буолбута. Онтон ордук табыллыбытынан "Айымалар" дээн кээн сэһэрийэни ылбыт драммага буолар, итин таһынан Айымалла Куо дээн драматическый олонхону айбыта. Кээн ба-

стакы улахан "Александр Сергеев" дигэн сэйһэ, 1943 с. "Хотугу судус" сурунаал хас дарыны нүөмүрдэригэр баччылган тахсыбыта. Онтон 1955 с. Саха сиринээри киһиэ издательстволоругар туох киһиэ буолан баччылган мэттирэр. Кини айымньылары "Аныгы Лонкууда" (1952), "Александр Сергеев" (1956), "Ус уоһоһ" (1957), "Кытаастар кылы" (1960). Талыһыбыт айым-

нылар" (1963), "Кансээнэр уона саһээнэр" (1972) бичигтээн тахыбытара "Аймалар" трагедията П.А.Ойуунускай аатын Саха Академический государственной драматической театрыар 150 төгүл сийлиниэхтик турбута элэбиэрэрһаллар. Онтон 1972 с. ССРС тарыхыбытэ 50 сылынан сийлэстээн тыа сиргэ уус-уран самодетельноһын Бүтүн Россиятаар көрдү фестивалы ыһтылыбытыгар, Холтортоһу драматической коллектив Михаил Доврудууп "Аймалар" трагедиятын сийлиниэхтик туруоран республикага баһаан. Бурятия киин куораттар Улан-Удэ баран оһуууур чыска тиксэбитэ уһуна ол түмүгүн "Народный театр" аатын ыһаар сийлиһитэ. Дээ ол көстөн Дирингэиэр народный театр айар үлэтин саһалабыта.

Чуулагчы орто оскуулачтар үөрөнөр кэмээр, суруйлааччы М.Ф. Доврдуурап ордурун Александры, Манылы, Танылы кылга биір кызга үөрөмөттөт. Ол кэмизэ кавасор дың-кэртэн өрлоро бары кэртитэ кызга эйгөр билдэр спортсменнар аттир. Ол курдук убайдура Станислаш Доврдуурап төлөккө Дэлхий Восток чемпинка, Москва куораккы үөрөн сыйлдан үрдүк үөрөх ишчаларын ортотугар күрөхтөһиллөргө волейболга чемпион үрдүк затын ылары ситтөтө Мария Доврдуураба-Кулаковская оскуолага үөрөн сыйлдан тым сирин ортотугат.

араага бастыгын ажил буюу гимнастика курдук уусгук көрүлгө, улахан даялгы бастагы распыды толорон республикада хэс да төсүл призэрдабыста. Кишээл кыта тэвээ Чурагчы орто оскулатынган Света Оконешикова, Зина Максимова, Надя Старостина, Клавя Кардашевская гимнастиканан ситиниизххтэ дэрэстамкыта-ра.

Ойтон иши-бизи Александр Мисхал Доржуурагтар республикада ер кэмге тенниске иш-бизини кимизге дааны биср-бизке, куруутун чемпион урдук аатын ыла-ла. Кинилер Даш-най Восток уюма Россия хас да төгүллэх примердара, бу си-тифизириниз тенниси сойул-зачилари албакта үрдүбүттара, сактебүттара.

Ихнi кyрyк оcтyдa тeнiнiнi
пропaгaндaлaаhыгa yгyс cы-
лaртa yлyуcтaрyгyт ycлaн рeспy-
блuкaрyгyн чигiнi эрэлxэжлэг
хoмyсyсзэбэгт yгyгyлaрuн yчyгтa-
лaн, 1993 cыгaн "Бьeрэгтэйл,
энгэ-бэг Дoгдoлдyуагтaг" бuрu-
нcтэртuг, рeспyблuкaнcтaй гyр-
нyг cыгaн aзгyг мьтaйшлaр бy-
cлбэгтa yнuнuн эрo чиглэг.

[illegible]

Дыа, ити курдук сүрүлгөчтө Михаил Федосеевич оңолорго олко суолдарын бигиттик булган, таңаврындагытхтх үлүксөн-хамсаан келмештер. Улахан уол Станислав Михайловичты Москвага

таары тша хайуайыстыбатын институтун бүтэрбитэ, инженер-механик иртин баһылаабыта. Орто уол Александр Михайлович, Дьокуускайдаагы педагогическы бүтэрбитэ, билини пенсияга тахсан баран Чурапчы улуунун администрациятын контуратыгар охроннизын үлэлиир. Кыра уол Михаил Михайлович, Хабаровскайдаагы педагогическы институт физкультурнай салатын үөрөхкө бүтэрбитэ. Спортивной үрдүк маастарыстыба окулалатын директорунан үлэли сылдьыбыта, хомойуох иһин билини билини ортобүтүтүр суох. Кулаковская Мария Михайловна, Харьковтаагы юридическай институту бүтэрбитэ. Республика прокурорун старший помощника дуоһунастаах, юстиции старший советника. Кыра кыына Татьяна Михайловна Гаприльевна, Хабаровскайдаагы культура институтун бүтэрбитэ. "Сир сирим" оро образцовай үлүсүү акаамблы педагог-хореографынан үлэлиир.

Саха талашнаах суруйааччыта Михаил Федосеевич Догордуурал өҥүрө уонна сизэнэрэ, кини олохтоо салгыннар айымньылаахтык үлэһит-хамсыы сылдьаллар.

Биэр дейдулаахпыт Мэхэлэ
Догордуурап төрөөбүтэ 100
сааһын билиэтэри турамсыт
манньгы этисэ этэ: кинни биэр
күннэхтэрэ суруйааччылар
олус собуллулар, ол да иһин
баччаанга дээрэ айыыныла-
рын үбүлүүйдэх кырби күннэ-
рин кэрэ килилэлэрин таһааран
каллылар. Ол дьоннортон биэр-
дестэрэ суруйааччы хас даһы
киниэтэти оһорон таһаарыт,
билиилэх прозаик Петр Авва-
кумов: "Кини саха литература-
тыгар уус-ураһыарын сүтэрбэт
акууһаһастарын наһааһыт ай-
ыныһыла суруйааччы оһорбут
оһорон салһаһаар, төрөөбүт э-
руутулар кыһаһастар кыһын буо-
лун умай сыдыһаллар,"—диги
үһэлэх уһуу тыһаарыһан суруй-
уубун үмүһүмүбүн.

Павел ФЕДОРОВ-СОМОЖО,
Росси Суруйлаччыларын
уонна Журналистарын союзун
чилиэнэ, СР културатын
туйгуна.

Спорт

Спорт

Спорт

(АБГАЛГАБЫТ ДЬЫАЛАТА ТҮМҮКТ)РД)Х БУОЛЛУУ

Ардаа Германиа Мюнхен куоратыгар ыытыллыбыт. XX олымпийский оонпуулар программаларыгар ордун аллыбыз аан бастаан кызыраллыбыз. Ити саада Чуралчыларга оор спорттуккай окускулалар ох саанан ытыгыга саалартан бастыкканын СССР спордун маастара Павел Михайлович Стасов саамай тахсылыахтык үлэни сындыар. (эмэ 973)

Кызы: бирер иштелдизчегизе буларым баһылыгынын иштин спорт бу көргүзүр укуйвур, эрчибиз, араа баһылыгы курастайлырга кыггарар үчүс сүратыныгыбайт бирертер тренирум бу ырга 70 саһил: томогчу уздуор дигери садалаабит үлүгүр саралаһан үлүгүр саралаһан күзү тугтабай, тренирум туһунап ахтан элестин баһылыгыны багалыбай

1962 с. Тува кюнөтөр Кызыл куоракка ытыллыбыл. Сибирь нуруоттарын спартаиадатытар Саха сириттэн 18 ийиһиэхэ хамаанда ытыллыбыл. Бу күрэхтэһиңи программатын национальный нуруоттор ох саанан ытлы ыыллары ийибитин биһили дьомсук тивитин эре баран билбиттэр. Аны ытылбатахтарыта, ыстарааптыыр очко суруллар уолбуз. Оттон Павел Михайлович гиря аныагытытар ыттыта тивибит эбит. Байыт арыгыда сулууспалыи сыдиин бастаки разряд нуороматын толорбут. Сүбэлэһиин үмүтөр, кэлиини олоһун ил-ага кытпын дьабиттарыи быһа дьумаака, атын хамаанда спортсменнарыттан охторун дурсан күрэхтэсвиит. Түмүөккө төрдүс миһстэ буолбут онна хамаандада бэйһе миһстэр тахсарытар төһүү буолан дьонун махталын ыбыт. Ити курдук, соһучуу сордус Павел Михайлович ох саанан ытлы абылларар ылларан күлэһэн барар. Олорор, үлэлиир Чурапгытытар бу түгү күүсэ программалылар 1965 сыллааха Ачинский куоракка ытыллыбыл күрэхтэһиңгэ чурапгытытар тулар алта кыһыллах Саха сирин хамаандада кытпын ылар. Манна Артур Попов уонна Екатерина Синцова таһы разряд нуороматын толороллор. 1967 сыллааха

Чурагчы хамгаандата Харьков нуоранка матчвай көрсүһүүтэ ытырыллар. Бу бастагы элпизгэтөөк көрсүһүүтэ 73 очконан баһынан бичиги хамгаандыгыт бастагы астык кыйылытын ситиһэр. Тренер Павел Стасов 1440 очкоттан 1012 очкону ылан, ох саанан ытыгыт Саха сириттэн бастааһынан ССРС спордуу маастарын нуорматын толорор. Оттон илгиллээччилэрэ Илья Васильев маастарга киндидит, Николай Паулов бастагы разряд нуорматын толороллор уорутууу өссө укестатыһар.

1968 с. Майгшары Баһытай биринчилер спартакиадаларына кыска көрүнгө күүлөрүмүнүн үч көлүмүнөн күрөштөшкөндөр Манжа Павел Михайловичтен тигилдэгилерге Ульяна Сидорова (Морфунтова), Николай Окопешников, Александр Христофоров бастагы мезгелдин аялалар. Бу күрөштөшкөн кезинен баштап Россия сүүмүрдөмөгөт хамаандыгын састаабалар Коля Окопешников, Ира Васильева, Шура Христофорова, Манжа Дьячовская, Миша Филиппов, Света Фа-ин-фо, Гриша Смирновкоз кыргыздарга. В. сынтан 20-тен тахса сыт Россия сүүмүрдөмөгөт хамаандыгыар Саха сирин орлорго кытган калкылар. Павел Михайлович эрчилбеге, үрөшпөгөт орлорго, билиген байлаларга таһаарлыктаахтык улашкы-хамасын сытталалар.

Билиш трекерит даярдагылар кызмат сүрдөх ирдэбешх, бэрэдэн кылаанакх: тугунар этэ Табах арыгы отуттар төрүт кытаанакх этэ. Бойзэ күн бүтүнүгү даяр: чөл олугу тугунар калы. Кэртэвиэн Тамара Сил-ридовиналыан отуттан тахса сөл олус илэксик: 3 орун итэн улэаттэннэрин, үрөттөрөн, күн бүтүн сөттөрөн көрсөн Тамаранын дойдуттар Покровская кырдыр саастарылар олохсуулары кылыстарылар Аннада, күтүөттэ-рэтэр Мишада кыылэр төрүттэбит үлэлэрин ох са-көрүнгүн салгыс сайыннаралларынар куус-көмө буолан ололорлор. Бу күнүгүгэ республикада орун итэлиа ула-хан дьон ортотугар бастакы нүөмүрүккэн сыйдыр бэрэн ытааччыларбыт, спорт маастардара, иккитэн ох са-

көрүнгөр анал үрдүк үөрөхтөөх специалистар, билимнэ Россия күрөхтөбинигэр Орел куоракка сымдыаллар. Анылаах Мипа ох саа көрүнгөр сага ааттары таһаарыахтара, байэлэрэ үрдүк сөгүлүмүрү көрдөрүөхтэжэ диэн биэ эрдэтэххин Олгон билимнэ тренеригит Павел Михайловичкэ тыһыны ылан ордорутар байэтэ төрүттээбин көрүгэ өссө сайдарытар күүһүн харыстаабакка үлэ-лэлэрэ чуолхал. Киилэлиһит-үөрөһит 30-ча спорт маастар, 40-тан тахса кэндэст, сүүһүнэн аарыллар бастабылардытаах охсугутара сүүрүбүн туарымит, 70 сааһын томоочу туолбутунан итинник-истиптик эрдэллэһит! Саалаабыт дыадаһа түмүктэрдээх буоллун!

Мария ПОПОВА
ох саа спордун республикатаары
федерацияга чыгып

Хаартыскары: И.М. Стасюк (отпечет) зашты алаш.

Автор сурутаг этигээр сонго
редакция позициягтар мэддн сөн түбээр
буулбатах. Сурукка нийллар чалхчлар
кырдыктаахтарыгтар эллигтинэни
автор тус байта суур.